

τὴν θέσιν εἰς ἣν εὐρίσκομαι, ἥτις ἀληθῶς εἶναι λίαν ἀπελιστική. Οὐδ' ἐπὶ μίαν στιγμὴν εἶμι ἀσφαλῆς περὶ τῆς ζωῆς μου». Εὐθὺς τότε πορεύομαι πρὸς τὸν πασᾶν, ὅστις ὑπαγορεύει εἰς τὸν ὑπάλληλον ἐνώπιόν μου ἐπιστολὴν πρὸς τὸν καϊμακάμη, δι' ἧς οὗτος προσεκαλεῖτο νὰ ἀφήσῃ ἐλεύθερον τὸν Ἰωάννην καὶ στείλῃ τὰ βιβλία αὐτοῦ καὶ τετράδια ἐσφραγισμένα εἰς Τραπεζοῦντα.

Μέχρις οὗ ὅμως φθάσῃ ἡ ἐπιστολὴ εἰς Ὅφιν ἦτο ἀνάγκη νὰ παρέλθῃ μία ἡμέρα, μέχρις οὗ δὲ ἐκτελεσθῶσιν αἱ ἐν αὐτῇ περιεχόμεναι διαταγαὶ ἔτι περισσότερος χρόνος. Ἐρχεται τότε δευτέρα ἐπιστολὴ ἀπελιστικωτέρα τῆς πρώτης. Ταύτην ἔστειλα ἀπλῶς μετὰ τοῦ ἐπισκεπητηρίου μου διὰ τοῦ κλητῆρος (καθάζη) τοῦ Ἑλληνικοῦ προξενείου πρὸς τὸν πασᾶν, οὗτος δὲ μοι ἀπήντησε νὰ ἦμαι ἥσυχος, διότι ὁ διδάσκαλος θὰ ἔφθανε μετ' ὀλίγον. Ἄλλ' ἐπὶ δύο ἔτι ἡμέρας περιέμενον εἰς μάτην τὴν ἐλευσίαν του. Τότε στρατιώτης τις (ζαπτιὲς) μοι φέρει τεμάχιον χάρτου ἐκ γνωστῆς χειρὸς, ἐν ᾧ ἦσαν γεγραμμένα· «Πρὸ μιᾶς ὥρας εὐρίσκομαι ἐνταῦθα ἐν τῇ φυλακῇ τῆς Τραπεζοῦντος. Μεταβῆτε εἰς τὸν πασᾶν καὶ φροντίσατε νὰ λάβωσι τέλος πάντων πέρας τὰ θάσανά μου.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΡΧΑΡΙΑΗΣ.»

Συνέβη δηλαδὴ τὸ ἐξῆς· Ὁ καϊμακάμης τοῦ Ὁφews, ἐν πλήρει πεποισθῆσει ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἦτο ἐπικίνδυνος, τοῦλάχιστον Ἐρῶσος κατ'ἀσκοπος, ἔστειλεν αὐτὸν διὰ πλοιαρίου συνοδευόμενον ὑπὸ χωροφύλακος, φέροντος τὰ βιβλία, τετράδια καὶ τὸν μίσχοςμον χάρτην εἰς τὸ διοικητήριον τῆς Τραπεζοῦντος. Ὅτε δὲ τὸ πλοῖον ἔφθασεν εἰς Δαφνοῦντα (λιμένα τῆς Τραπεζοῦντος), ὁ μὲν διδάσκαλος ἠθέλησε νὰ διευθυνθῇ εἰς τὴν οἰκίαν του, ἀλλ' ὁ πιστὸς εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων αὐτοῦ ὑπηρετῆς τοῦ καϊμακάμη συλλαμβάνει αὐτὸν καὶ φέρει εἰς τὸ σεράϊον. Ἐπειδὴ δὲ ὁ πασᾶς ἀπῆν (ἦτο δευτέρα ἡμέρα τοῦ Βαϊραμίου), κλείει αὐτὸν εἰς τὴν φυλακὴν μέχρι τῆς ἐλεύσεώς του. Τότε πληροφῶ τὸν πασᾶν ἐσπευσμένως περὶ τούτου, ὅστις φροντίζει περὶ τῆς ἀπελευθερώσεώς του.

Ὅλίγας στιγμὰς πρὶν ἢ ὁ διδάσκαλος εἰσέλθῃ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν προξενεῖον, ἡ γρακὴ αὐτοῦ μήτηρ, πληροφορηθεῖσα περὶ πάντων τῶν διατρεξάντων, ἤλθε καὶ παρεκάλεε δακρύουσα τὸν πρόξενον καὶ ἐμὲ νὰ φροντίσωμεν τάχιστα περὶ τῆς λυτρώσεως τοῦ υἱοῦ τῆς. Τότε ἀνοίγεται αἴφνης ἡ θύρα καὶ γινόμεθα μάρτυρες τῆς ἀπεριγράπτου χαρᾶς τῆς γυναικὸς ταύτης.— Νῦν ὁ καλὸς οὗτος νέος διατρίβει ἐνταῦθα παρ' ἐμοί.

MINAHA DEBNER.

πολλαπλασιάζονται τοσοῦτον, ὥστε ἐξ ἑνὸς καὶ μόνου ζεύγους δύνανται ἐν διαστήματι δύο μόνων μηνῶν νὰ γεννηθῶσι 48,000!

Η ΚΑΛΚΟΥΤΤΑ

[Ἐκ τοῦ ἐκδοθέντος ἐν 1876 ἔτει συγγράμματος τοῦ Alfred de Bréhat.]

Μετάφρασις Ν. Δ. Λεβίδου.

Συνίξιμα (δι' σελ. 533).

Ε'

Κατοικουμένη ἡ Καλκούττα ὑπ' ἀνθρώπων περὶ οὐδενὸς ἄλλου φροντιζόντων, εἰμὴ περὶ ἀποκτήσεως πλοῦτου ταχίστου, βεβαίως δὲν ταχάνει πόλις διασκεδάσεων. Ἐπειδὴ λοιπὸν αἱ διασκεδάσεις εἰσὶ καὶ σπανιώταται καὶ δαπανηρόταται, αἱ λέσχαι καθίστανται τὸ προσφιλέστατον καταφύγιον τῶν ἀνθρώπων. Καίτοι δὲ ὑπάρχουσι λέσχαι πλείσται, ἀξιολογωτέρα ὅμως πασῶν εἶναι τὸ *Bengals-Club House*, ἧς τὰ μέλη ἐπὶ πληρωμῇ ἑκατὸν ρουπίων κατ' ἔτος ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὰς μεγάλας αἰθούσας τοῦ καταστήματος, ἐν αἷς ὑπάρχει ἀναγνωστήριον, σφαιρικήριον κ.λ. Δύναται τις μάλιστα νὰ ἔχῃ καὶ οἰκίαν ἐν τῇ μεγάλῃ οἰκίᾳ τῆς λέσχης ἐπὶ ἐνοικίῳ εὐλογωτάτῳ, ὀριζομένῳ ὑπὸ τοῦ κανονισμοῦ μόνον ὅμως οἱ ἑταῖροι ἀπολαμβάνουσι τούτου τοῦ προνομίου.

Εἰς ἀπόστασιν δύο μιλίων ἀπὸ τοῦ *Governement's Palace*, περίπου παρὰ τὴν γέφυραν τοῦ Κίδδρπουρ, κεῖται ἵπποδρόμος ὠραῖος. Αἱ ἵπποδρομίαι τῆς Καλκούττας, ὀργανισμένας ὡς αἱ ἀγγλικαὶ, ἄρχονται ἀπὸ τῆς 15 Δεκεμβρίου, προκαλοῦσαι πλήθη ἀνθρώπων. Τὸ ἄθλον εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ἀριστοτεχνημά τι, προσφερόμενον εἴτε παρὰ τῶν ἐνδημούντων βασιλιάδων, εἴτε ὑπὸ τῶν διαβαινόντων ἐκ Καλκούττας. Νικῶσι δὲ σχεδὸν πάντοτε οἱ ἀγγλικοὶ ἵπποι· ἀγωνίζονται ὅμως ἰδιαιτέρως καὶ οἱ ἐγγῶροι *ponys*, οἱ *tattoos*, περὶ ὧν ὠμιλήσαμεν ἀνωτέρω, τὸ δὲ ἵπποδρόμιον τοῦτο εἶναι λίαν διασκεδαστικόν.

Ὅλίγα ἔτη πρὸ τῆς ἀφίξεώς μου εἰς Βεγγαλίαν, τὸ θέατρον τοῦ *Chowringhee* εἶχε γίνεαι παρανάλωμα τοῦ πυρός· διὰ τοῦτο γάλλοι τινὲς ἠθοποιοὶ, ἀναμένοντες τὴν κατασκευὴν νέου, ἔδιδον παραστάσεις ἐν μικρῷ τινι προσωρινῷ θεάτρῳ, ὅπερ ἐκαλεῖτο *Aggortasia*, καὶ περιελάμβανε τετρακοσίους ἢ πεντακοσίους θεατᾶς. Τὰ βυδεβίλλια καὶ τὰ ἔργα τοῦ *Scribe* εἶχον κυρίως τὴν νικῶσαν ἐκεῖ. Ὑπάρχει ὅμως καὶ ἕτερον θέατρον ἐν *Dum-Dum*· τὸ *Dum-Dum* εἶναι στρατιωτικὸς σταθμὸς ἐγγὺς τῆς Καλκούττας. Ἄλλ' ἐπειδὴ αἱ ἐν αὐτῷ παραστάσεις δὲν γίνονται ἐν ἡμέραις τακταῖς, εἰδοποιεῖται τὸ κοινὸν δι' ἀγγελίων τοιχοκολλουμένων καὶ εἰδοποιήσεων ἐν ταῖς ἐφημερίσι.

Συναυλίαι δίδονται εἴτε ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς

Αἱ φθειρες, τὰ ἀπεχθέστατα ταῦτα ζωῦφια,

Ἀφροδιτίας, εἴτε ἐν τῷ Δημαρχεῖῳ ὑπὸ διδασκάλων μουσικῆς, εἴτε ὑπὸ διαχαινόντων μουσικῶν, οἷς προσέρχεται ἀρωγὸς ἡ φιλαρμονικὴ ἑταιρεία.

Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐκ Καλκούττας ἀναχώρησίν μου ὠκοδομήθη θέατρον περικαλλέστατον, τιμώμενον νῦν ὑπὸ θιάσων καλῶς συγκεκροτημένων, οἵτινες ἔρχονται ἐκ τε τῆς Γαλλίας καὶ ἐκ τῆς Ἀγγλίας νομίζουσι ἐν τούτοις, ὅτι οἱ διευθύνονται δὲν κερδίζουσι μεγάλα ποσά. Ὡς πρὸς τὰς ἠθοποιοὺς ὁμοῦς τὸ πρᾶγμα διαφέρει, διότι ὀλίγη τις καλλονὴ καὶ ἄλλη τόση τάξις ἐν τῷ βίῳ δύνανται ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ νὰ παράσχωσι τὴν κατὰ συνθήκην μὲν καλουμένην *ἔντιμον εὐπορίαν*, τῆς πρώτης ὁμοῦς τῶν δύο τούτων λέξεων ἐφαρμοζομένης, σημειώσατε καλῶς, εἰς τὰ ἀποτελέσματα, καὶ οὐχὶ εἰς τὸν τρόπον τῆς ἀποκτήσεως.

Θέαμα προσέτι ζωηρῶς κινῶν τὴν περιέργειαν τῶν ξένων εἰσὶν αἱ *nautches*, ἢ οἱ χοροὶ τῶν ὄρχηστρίδων, ἃς καλοῦσιν ἐν Βεγγαλίᾳ *nautch-girls*, ἐπὶ λέξεως κόρας τοῦ χοροῦ. Ἐν σπουδαίαις λοιπὸν τοῦ βίου περιστάσεσιν, οἷον κατὰ τοὺς γάμους, κατὰ τὴν μεταβολὴν τόπου κατοικίας, ἢ διαρκουσῶν τῶν ἑορτῶν τοῦ *Doorgah-Pood-jah*, γινομένων περὶ τὰ τέλη Σεπτεμβρίου, οἱ πλοῦσιοι ἐκ τῶν ἰθαγενῶν τελοῦσι τὰς *nautches*, εἰς ἃς προσκαλοῦνται οἱ φίλοι. Καίτοι τυγχάνουσι δὲ αἱ *nautches* αἱ προσφιλεῖς τοῖς Ἰνδοῖς διασκεδάσεις, ἐπειδὴ ὁμοῦς εἰσὶ μονότονοι, ἂν καὶ αἱ ὄρχηστρίδες διαδέχονται ἀλλήλας ἐν τῷ χορῷ ἀνανεούμεναι, οἱ ξένοι ἐνωρὶς κορέννυνται βλέποντες διηνεκῶς τὸ αὐτὸ θέαμα. Καὶ ὅπως οἱ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἠθοποιοὶ, οὕτω καὶ αἱ *nautch-girls* μετὰ τῶν ἰδίων μουσικῶν ἀποτελοῦσι μικρὰν τινα ὁμάδα νομαδικήν, διατρίβουσαν μὲν ἐπὶ τινα χρόνον κατὰ τὸν χειμῶνα ἐν τινι τῶν μεγαλοπόλεων, κατόπιν δὲ διατρέχουσαν τὰς πλείον πόλεις, ὅπως δώσῃ τινὰς παραστάσεις. Αἱ *nautch-girls* τῆς Καλκούττας δὲν ἀπολαμβάνουσι φήμης μεγάλης προτιμητέαι εἰσὶν αἱ τῶν Δελχὶ καὶ τῆς Βεναρῆς.

Γίνονται καὶ χοροὶ δημόσιοι, κατὰ πολλὰ ὁμοῦς ὑστεροῦντες· οἱ δὲ ἰδιωτικοὶ εἰσὶ συνήθεις, κυρίως μάλιστα καθ' ἣν ἐποχὴν ἀποβιβάζονται αἱ πρὸς γάμον κόραι. Ἀλλὰ τοῦτο δεῖται ἐξηγήσεως.

Ἐπειδὴ τὸ κλίμα τῆς Βεγγαλίας εἶναι σφοδρὰ νοσῶδες, ἢ δὲ ἐν Ἰνδοστάνῃ διατριβὴ κατ' ἐλάχιστον ἐλκεῖσι τοὺς τε πολιτικοὺς καὶ τοὺς στρατιωτικοὺς ὑπαλλήλους, πάντες οὗτοι κατὰ γενικὸν κανόνα πολὺ ἐπιθυμοῦσι τὴν εἰς τὴν Εὐρώπην ἐπάνοδον. Ἀφ' ἐτέρου πάλιν ἡ ἑταιρεία τῶν Ἰνδιῶν, ἐπιθυμοῦσα εὐλόγως τὴν ὄσφ τοῦ δυνατὸν ἐπὶ πλείοτερον χρόνον διαμονὴν τῶν ὑπαλλήλων αὐτῆς ἐκεῖ, ὧν γινώσκει τὴν ἱκανό-

τητα καὶ οἵτινες συνείθισαν ἤδη εἰς τὸ κλίμα, ἔμαθον τὴν γλώσσαν, τὰ ἤθη καὶ τὰς συνήθειας, ἡ ἑταιρεία λέγω τῶν Ἰνδιῶν ἀσχολεῖται περὶ τὴν πρόληψιν τῶν δυσχερειῶν, αἵτινες πιέζουσι τοὺς ὑπαλλήλους ὡς πρὸς τὴν εὐρεσιν ἐν Βεγγαλίᾳ συζύγων τῆς θρησκείας αὐτῶν. Ὡστε ἐν ὀρισμέναις ἐποχαῖς τοῦ ἔτους φθάνουσιν ἐξ Ἀγγλίας πλοῖα, κομίζοντα στρατιάς ὄλας παρθένων νεαρῶν, κατὰ γενικὸν κανόνα ἀπροίκων, πλὴν οἰκογενειῶν ἐντίμων. Καὶ πᾶσαι μὲν ὡς σκοπὸν τῆς εἰς τὴν ξένην μεταβάσεως αὐτῶν προφασίζονται προφάσεις κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον εὐλόγους· πράγματι ὅμως ἀληθῆς σκοπὸς τυγχάνει ὁ γάμος, καὶ ἡ ἑταιρεία τῶν Ἰνδιῶν, ἥς αἱ προτροπαὶ προῦκάλεσαν τὴν μετανάστευσιν, ἀναδέχεται τὰ τῆς ἀποκαταστάσεως αὐτῶν ἐν Ἰνδοστάνῃ. Προνοεῖται συγχρόνως, ἵνα ἡ ἀφιξις τῶν χαριέντων τούτων φορτίων συμπίπτῃ τῇ ἐποχῇ, καθ' ἣν ὁ διοικητὴς παραχωρεῖ ἀδείας τοῖς πολυαρίθμοις ὑπαλλήλοις, στρατιωτικοῖς τε καὶ πολιτικοῖς, τοῖς διεσπαρμένοις ἀνά τὴν Βεγγαλίαν, τότε δὲ καὶ ἔρχονται αἱ ἑσπεριναὶ συναναστροφαὶ καὶ οἱ χοροὶ, καθ' οὓς παρουσιάζονται οἱ μέλλοντες σύζυγοι. Ὁ διοικητὴς δίδει τὸ σύνθημα οὕτως εἰπεῖν πρῶτος, πέμπων προσκλητήρια πρὸς τοὺς διαφόρους ἀνωτέρους ὑπαλλήλους, κατὰ τὸ παράδειγμα δὲ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν, οἱ ἀνώτεροι ὑπάλληλοι κατόπιν προσκαλοῦσι τοὺς ἐκ τῶν συμπατριωτῶν αὐτῶν μὴ δυναμένους νὰ παρευρεθῶσιν εἰς τὸ *Government's Palace*. Περὶ τὸ τέλος τοῦ πρώτου ἢ τοῦ δευτέρου μηνός, συγχάνει μάλιστα καὶ πρότερον, αἱ ἐκλογαὶ ἐπερατώθησαν καὶ οἱ γάμοι τελοῦνται. Ἡ νεαρὰ λοιπὸν κόρη, ἀσπαζομένη τὰς συντρόφους καὶ τὴν φιλοξενήσασαν αὐτὴν οἰκοδέσποιαν ἐν Καλκούττᾳ, μεταβαίνει μετὰ τοῦ συζύγου αὐτῆς εἰς τόπους, τριακοσίας καὶ τετρακοσίας βούγας ἀπέχοντας τῆς πρωτεύουσης ἐν μέσῳ δατῶν ἐκτεταμένων.

Οἱ χοροὶ καὶ αἱ ἑορταὶ, οἱ παρὰ τῶν διοικητῶν διδόμενοι, ἀναλόγως τοῦ ἐξόχου αὐτοῦ ἀξιώματος, εἰσὶ περιφημοὶ. Ἐν ταῖς εὐρείαις καὶ μεγαλοπρεπέστατα κεκοσμημέναις αἰθούσαις τῶν ἀνακτόρων διατρέχουσι τῆδε κίκεῖσε ἑκάτὸν ὑπηρεταὶ Ἰνδοὶ, φοροῦντες στολὴν ἐκπρεπεστάτην. Εἰσὶ πάντες ἐκλελεγμένοι πρὸς τοῦτο, μεγαλόσωμοι, κεχρωματισμένοι τὸ πρόσωπον ἔχοντες, κηλίδας χρωστὰς πάλιν ἐπ' αὐτοῦ φέροντες, καὶ πώγωνα μέλανα καὶ μακρὸν τρέφοντες. Ὑπολισθαίνουσιν ἐπὶ τοῦ πατώματος διὰ τοῦ ἰδιάζοντος ἐκείνου τοῖς ὑπηρεταῖς τῆς Ἀνατολῆς βήματος, ἢ, ἀκίνητοι ὡς ἀνδριάντες ἰστάμενοι, φυλάττουσιν ἐν ταῖς γωνίαις τῶν αἰθουσῶν, προσηλωμένα τὰ βλέμματα ἔχοντες ἐπὶ τῶν προσκεκλημένων, τῶν ἀναμένονσι τὰς διαταγὰς. Οἱ ἐν τοῖς ἀνακτόροις ἄρα χοροὶ εἰσὶ θεάμα παραδοξότατον, ὡς ἐκ τε τῆς ποικιλίας τῶν

ένδυμάτων και τῶν φυσιογνωμιῶν τῶν προσκεκλημένων ἀνθρώπων. Συμπαρίστανται οὕτως εἶπειν ἐκεῖ ἢ τε Ἀσία καὶ ἡ Εὐρώπη ἢ μὲν μετὰ τῶν ῥαγιαδῶν, λαμπόντων ἐκ τοῦ χρυσοῦ καὶ τῶν πολυτίμων λίθων, μετὰ τοῦ *baboos* (τῶν Ἰνδῶν ἐμπόρων ἢ κτηματικῶν), σοβαρῶν καὶ μεγαλοπρεπῶν, φερόντων ἐνδύματα ἐκ μουσελίνης καὶ κασμιρίου ἢ δὲ Εὐρώπη παρευρίσκειται πάλιν ἐκεῖ μετὰ στολῶν πολυτελῶν, μετὰ τοῦ μαύρου φράκου καὶ τοῦ λευκοῦ λαϊμοδέτου, μετὰ τῶν καλλιπαρειῶν γυναικῶν, τῶν ξανθοπλοκάμων, ἀνθοστεφῶν καὶ κοσμημασι πολυτίμοις κεκοσμημένων.

Οἱ ῥαγιαδες καὶ οἱ *nababs*, οὓς παρατηρεῖς ἐκεῖ διαβαίνοντας ἐνώπιόν σου βήματι ῥαθύμῳ καὶ νωθῶ, παριστῶσι τοὺς ἐκπεπωκότας κληρονόμους θρόνου τινὸς ἐνδόξου τῆς *ζοφραξ* καὶ ποιητικῆς ἱστορίας τῆς Ἰνδοσάνης. Καὶ αὐτὰ τὰ ὀνόματα μόνα τῶν προγόνων καὶ τῶν ἀρχαίων κρατῶν ἔχουσι οὐκ οἶδ' αὖ τι τὸ παράδοξον καὶ τὸ μυστηριώδες, τὸ κυριεῖον τῆς φαντασίας. Ἀπλοῦν ὅμως νεῦμα τοῦ διοικητοῦ δύναται νὰ ἀνατρέψῃ τοὺς διασωζομένους ἔτι ἐν κλονισμοῖς καὶ ἀκροσφαλεῖς τούτους θρόνους. Πρίσματα εὐθραυστα οἱ ἐπ' αὐτῶν εἰσέτι καθήμενοι μονάρχαι ὄντες, προωρισμένοι νὰ περιβάλλωσι διὰ λαμπρῶν χρωμάτων τῆς Ἀνατολῆς τὰς παγετώδεις ἀκτῖνας ξενικοῦ ἡλίου, ὑπομένουσι εὐπειθῶς τὴν κυβέρονησιν τῆς πανισχύρου Ἑταιρίας, ὁμοίως ὅπως ἡ πομφόλυξ τοῦ σάπνου ὑποβάλλεται καὶ ὑπεῖκει εἰς τὴν πνοὴν τοῦ ἀνέμου, τοῦ κινουῦντος τὴν ἀπατηλῶς λάμπουσαν ταύτην φυσαλίδα, ἣτις ὅμως θέλει θραυσθῆ εἰς τὴν ἐλαχίστην σύγκρουσιν. Ἄλλοι δὲ πάλιν ῥαγιαδες, ἐκβληθέντες ὑπὸ τῶν ὑπηκόων, ἀφαιρεθέντες τὸν θρόνον ὑπὸ τῆς Ἑταιρίας, ἢ ἐκουσίως κατελθόντες αὐτοῦ, ὅν αἱ ἐπαναστάσεις, τὸ ἐγχειρίδιον καὶ τὸ δηλητήριον καθίστων τὰ μάλα ἐπικίνδυνον, ζῶσιν ἡσύχως ἐν Καλκούττᾳ ἐκ τῆς παρεχομένης συντάξεως ὑπὸ τῆς Ἑταιρίας. Τοσοῦτον ἔπειτα φαίνονται πάντες οὗτοι πεπεισμένοι περὶ τῆς ἀδυναμίας αὐτῶν πρὸς ἀγῶνα κατὰ τῆς ἐν Βεγγαλίᾳ κυριαρχίας, ὥστε οὐδὲ φρίνεται καὶ ἐπερχομένη αὐτοῖς ἰδέα τις ἀντιστάσεως. Ὡς πρὸς τοὺς νεωτέρους, οὗτοι ἐκπαιδευόμενοι ὑπὸ τὴν τῆς Ἑταιρίας ἐποπτεῖαν παρὰ διδασκάλων, ὑπ' αὐτῆς ἐκλεγομένων, μετ' οὐ πολὺ δὲν θέλουσι διατηρῆ ἐκ τοῦ ἔθνησμοῦ αὐτῶν εἰμὴ τὴν ἐνδυμασίαν καὶ τὴν θρησκείαν. Οἷας ἀληθῶς σκέψεις προκαλεῖ τὸ θέαμα τῆς τοιαύτης ὑπεροχῆς καὶ τῆς ἡγεμονίας ἑταιρίας ἐμπόρων ἐπὶ τῶν ἀπογόνων τῶν ἰσχυρῶν μοναρχῶν τῆς Ἀσίας, οἵτινες διέθετον ἄλλοτε θησαυροὺς μυθώδεις καὶ ἤρχον ἑκατομμυρίων ὑπηκόων!

Ἐνθυμοῦμαι πάντοτε τὸν ἐπὶ τοῦ Γάγγου πλοῦν, ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς ἐκ Βεγγαλίας ἀναχωρήσεώς μου. Ὁ διοικητῆς, πρὸς τιμὴν τῆς

νίκης ἦν κατήγαγεν ὁ ἀγγλικὸς στρατὸς ἐν *Punjab*, ἐτέλεσεν ἑορτὴν ἐν τῇ ἐν *Barrackpore* ἐξοχικῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. Τὸ δὲ ἑσπέρας, ἐπωφεληθέντες νυκτὸς οὐχὶ ὀμιχλώδους, εἰσῆλθον ἐν τῷ *Hoogly* ποταμῷ ἵνα ἐπανακάμψωσι εἰς *Καλκούτταν* οἱ προσκεκλημένοι. Δύο λοιπὸν μεγάλοι *bhowlias*, ἐν οἷς ἐκάθητο Ἰνδοὶ κωπηλάται καὶ μουσικοὶ στρατιωτικοὶ ἐκ τῶν ἰθαγενῶν, προέπλεον, εἶποντο δὲ δέκα ἄλλαι λέμβοι, ἐν αἷς ἐκάθητο οἱ ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ προσκεκλημένοι. Ὑπηρέται ἰθαγενεῖς ἴσταντο ἐπὶ τῶν λέμβων πρὸς τὰ ἐμπρὸς, ἐνδεδυμένοι στολὰς λευκὰς ἐκ μουσελίνης, ἢ ἐνδύματα ἐξ ὑφασμάτων ζωηρῶς κεχρωματισμένων, καὶ κρατοῦντες δαυλοὺς ἀνημέμους, ὧν ἡ ἐρυθροειδὴς καὶ φεγγεβολοῦσα λάμψις παρήγεν ὠραίας ἐπὶ τῶν ὑδάτων ἀντανάκλασεις. Ὑγροὶ οὕτως εἶπειν *μοργαρίται* ἀνεπήδων καὶ ἀνέβλυον πρὸ τῆς πύρας τῶν *bhowlias*, διασχιζόντων τὰ ὕδατα τοῦ μέλανος καὶ σιωπηλοῦ ποταμοῦ. Ἐνίοτε, ὅταν ἡ μουσικὴ ἔπαυε, μακρὰν ἐκεῖ πέραν ἤκούετο, ὡς συγκεχυμένος μορμυρισμὸς, ἢ βοῆ τῶν περιχώρων, ἀναμιγνυομένη πρὸς τὰ παφλάζοντα κύματα τοῦ ποταμοῦ. Καὶ μετ' ὀλίγον τὰ μουσικὰ ὄργανα ἐκ νέου, διακόπτοντα τὴν σιγὴν, διέδιδον τοὺς ἀρμονικοὺς αὐτῶν ἤχους, ἢ ἡχῶ ἐν ταῖς ὄχθαις ἀντελάλει, καὶ τὰ εὐχηα αὐτῆς κύματα ἐξήπλουτο εἰς μέρη πολὺ ἀπέχοντα τῆς ὄχθης. Ἐπειτα οἱ ἤχοι διεκόπτοντο, βυθιζόμενοι εἰς τὰ βάθη τῆς νυκτός. Ἐνῶ λοιπὸν τοιοιουτοτρόπως ὁ στολισκὸς ἔπλεεν ἐν τῷ ἱερῷ ποταμῷ, πέντε ῥαγιαδες ἴσταντο ὄρθιοι πλησίον μου ἐν τῷ *bhowlia* ἐνώπιόν τινος τῶν ἀνωτέρων ὑπαλλήλων τῆς Ἑταιρίας. Καὶ τὰ μὲν μαῦρα ἐνδύματα τούτου ἐφάνοντο ἀπλοῦστατα παρὰ τὰς πολυτελεῖς στολὰς τῶν Ἰνδῶν ἡγεμόνων ἄλλ' ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος ὠμίλει πρὸς αὐτοὺς μετὰ φωνῆς σοβαρᾶς, οἷαν ἔχουσι συνήθως οἱ ἀρχόντες ἐπὶ τῶν ἀρχομένων. Σιωπηλοὶ καὶ σκυθρωποὶ οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἀκθάρ, τοῦ Ὠρεγκῆ-Ζεβ καὶ τοῦ Ἡδερ-Ἀλῆ, ἤκουον μετὰ προσοχῆς καὶ συνεσταλμένοι τὰς ὀδηγίας τοῦ ἀντιπροσώπου τῶν ἄγγλων ἐμπόρων. Καὶ ἡ μικρὰ αὕτη ὄμας τῶν ἡγεμόνων παρίστα ὀλομερῶς τὴν παρούσαν κατάστασιν τῆς Ἰνδοστάνης. Εἷς καὶ μόνος αἰὼν ἤρκεσε πρὸς ἀνατροπὴν τῶν θρόνων τῶν Ἰνδῶν μοναρχῶν, ἀντικατασταθέντων ὑπὸ τῆς διοικήσεως τῆς Ἑταιρίας.

5

Διὰ τοὺς ξένους ὁ βοτανικὸς κήπος τῆς Καλκούττας εἶναι περίπατος λίαν ἐπαγωγός. Διότι ἐκτὸς πληθῆος φυτῶν τῆς Αὐστραλίας, τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Εὐρώπης, ἄπαν τὸ φυτικὸν βασιλεῖον τῆς Ἰνδικῆς ὑπάρχει συνθηροισμένον ἐν τῷ εὐρυτάτῳ καὶ ὠραίῳ ἐκείνῳ χώρῳ. Ὁ δὲ διευθυντῆς αὐτοῦ, ὦν πιθανῶς, ὡς παρατηρεῖ ὁ *Jacquemont*, ὁ τὸν μέγιστον μισθὸν ἐκ

των σοφῶν τοῦ κόσμου ἔχων, λαμβάνει ἐβδομήκοντα μέχρι ὀγδοήκοντα χιλιάδας φράγκων, καὶ συμπεριλαμβανομένης εἰς τοῦτο τῆς κατοικίας καὶ ἄλλων πολλῶν πραγμάτων. Πελώριος βραχμᾶν κηπουρός, φυσιογνωμίας ἀρκούντως ὠραίας, (αὐτὸς ἐκεῖνος ἀναμφιβόλως, περὶ οὗ γράφει ὁ Jacquemont), ἔδειξεν ἡμῖν τὰ τοῦ κήπου. Ἐφκίετο μάλιστα σφόδρα εὐχαριστημένος ἐπὶ τῷ ὅτι ὑπῆρχον ἄνθρωποι, εἰς οὓς νὰ δείξη τὸν πλοῦτον ἐκεῖνον τοῦ κήπου, εἶπε δὲ, ἀναστενάζων, ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Καλκούττας δὲν ἐπισκέπτονται συχνάκις αὐτόν. Ἀπέχει τῆς Καλκούττας ἡμίσειαν ἢ μίαν τὸ πολὺ ὥραν, καὶ ἡ εἰσόδος εἶναι κοινὴ τοῖς πᾶσι καὶ δωρεάν. Περιέχει προσέτι ὁ κήπος θηριοτροφεῖον, πλουτιζόμενον καθ' ἑκάστην, καὶ βοτανικὴν βιβλιοθήκην, ἀφ' ἧς δὲν ἐλλείπουσιν εἰμὴ ἀναγνώσται.

Ἐν τοῖς πέριξ τῆς Καλκούττας ὑπάρχουσι τινες κήποι ἰδιωτικοὶ, ἀρκούντως ἄξιοι περιεργείας, οὓς δύναται τις νὰ ἐπισκεφθῆ, λαμβάνων εὐκόλως τὴν πρὸς τοῦτο ἄδειαν ἀπὸ τῶν ἰδιοκτητῶν. Ὁ πρίγγιψ Σολκειῶφ διηγεῖται ὅτι καθήμενος ἐπὶ ἐλέφαντος περιηγήθη τὸν κήπον τοῦ Δουαρκανῶθ Ταγῶρ, τοῦθ' ὅπερ ἀρκεῖ ἵνα κατανοηθῆ ἡ ἔκτασις τοῦ κήπου τούτου. Ὁ πλοῦσιος τραπεζίτης Δουαρκανῶθ Ταγῶρ τυγχάνει γνωστὸς ἐν Παρισίοις, οὓς ἐπεσκεφθῆ μετὰ ἡλοπρεπέστατα ἐν 1845 ἔτει.

Πέντε περίπου ἀπὸ τῆς Καλκούττας λεύγας ὑπάρχει τὸ Barrackpore, ἧτοι ἡ ἐξοχικὴ κατοικία τοῦ διοικητοῦ, ἣν περιβάλλει κατὰ τὴν ἐν Ἀγγλίᾳ συνήθειαν μέγα δάσος· τοιαῦτα δὲ ὑπάρχουσι σχεδὸν ἐν πάσαις ταῖς ἀγγλικαῖς ἀποικίαις. Ἠθέλε τις μάλιστα υποθέσει, ὅτι οἱ Ἀγγλοὶ μετὰ τῶν τραπεζοσκειῶν καὶ τῶν χειρουργικῶν κιθωτίων φέρουσι μεθ' ἑαυτῶν καὶ τὰς μήτρας οὕτως εἰπεῖν (καλοῦπι) τῶν δασῶν καὶ τῶν κήπων, οὓς ἀφῆκαν ἐν τῇ πατρίδι. Εὐαρεστώτερον δὲ μεταβαίνει τις εἰς Barrackpore διὰ bhowlia, διαπλέων τὸν Hoogly. Ἄν ὀλίγον παρεκταθῆ ὁ περίπατος, φθάνομεν εἰς τὴν Σεραμπόρην, ἢ εἰς τὴν Σχινσούραν, στρατιωτικὸν σταθμὸν, οὗτινος πλησίον κεῖνται τὰ περιφημότερα σιγαροποιεῖα. Ὁ γαλλικὸς σταθμὸς τῆς Σχανδερναγόρης κεῖται πρὸς τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Hoogly, ὥρας τινὰς μακρὰν τῆς Καλκούττας. Ἄλλ' ὁμολογῶ, ὅτι λίαν στενόχωρος εἶναι ἡ Σχανδερναγόρη μετὰ τὴν πολυάνθρωπον καὶ μεγάλην Καλκούτταν, ἧς ἡ λαμπρότης καὶ τὸ μέγεθος ἐπισκιάζει τὴν πτωχὴν ἐκείνην πόλιν, τὴν ἀντιπροσωπεύουσαν τὴν Γαλλίαν παρὰ τὸν ἱερὸν ποταμόν.

Καὶ ὅταν μὲν τις ἐνδημῆ περικυκλούμενος ὑπὸ τῶν υποθέσεων αὐτοῦ, ὑπὸ τῶν ἰδίων διασκευάσεων καὶ τῶν συνηθειῶν, ἡ ἐθνικότης εἰσκαίεται, ἧς ἡ ἔννοια ἡρεμεῖ καὶ ἀναπαύεται

ἐν τῷ βάθει τῆς καρδίας, ἐξεγειρομένη μόνον ἐν μεγάλαις καὶ σπανίαις περιστάσεσιν. Ἄλλ' ὅταν χιλιάδας λευγῶν ἀπέχη ἡ πατρίς σου, ὅταν γλώσσα ξένη μόνον πλήττη τὴν ἀκοήν σου, τότε ἐννοεῖς τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ ἐπανίδης τοὺς συμπολίτας σου, καὶ νὰ σφίγξης τὴν χεῖρα ἀνθρώπων, συνδεομένων πρὸς σὲ διὰ τοῦ μυστηριώδους ἐκεῖνου δεσμοῦ τῆς πατρίδος, ὅστις ναὶ μὲν δὲν ἀναλύεται καὶ δὲν ἐξηγεῖται, ἀλλ' ὅν κάλλιστα αἰσθάνεται ὁ ὁδοιπορῶν εἰς τὴν ξένην, καὶ ἔτι πλέον ὁ ἐν ἐξορίᾳ. Καίτοι λοιπὸν πολὺ καὶ ἐγκαρδίως μὲ περιεποιήθησαν οἱ ἐν Καλκούττα Ἀγγλοὶ, οὓς οὐδέποτε θέλω λησμονήσει, ἐφλεγόμεν ὅμως ἐκ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ νὰ ἐπισκεφθῶ τὴν μικρὰν ἐκείνην τῆς γῆς γωνίαν, ἧτις, καίπερ τοσοῦτον πολὺ ἀπέχουσα τῆς Γαλλίας, τυγχάνει πλὴν πάντοτε ἡ Γαλλία. Ἄλλ' ἡ εὐχαρίστησις, ἣν ἐφανταζόμεν, οἰκτρῶς ἠλαττώθη ἐκ τῆς συγκρίσεως, ἣν κατὰ πᾶσαν στιγμὴν ἄκων ἐποίουν, τῆς Σχανδερναγόρης πρὸς τὴν Καλκούτταν. Γνωρίζω, ὅτι ἔδρα τῆς γαλλικῆς δυνάμεως ἐν Ἰνδοσάνῃ εἶναι τὸ Ποντισχερὺ καὶ οὐχὶ ἡ Σχανδερναγόρη· γινώσκω, ὅτι ἡ Σχανδερναγόρη εἶναι ἀπλοῦς τις σταθμὸς ἄνευ σημασίας, καὶ δὲν ἀγνοῶ, ὅτι, παραβάλλων τις τὴν Τολώσαν ἢ τὸ Στρασβοῦργον πρὸς τὸ Λονδίνον, δὲν εἶναι δίκαιον νὰ συγκρίνη τὴν Γαλλίαν καὶ νὰ παραβάλλῃ αὐτὴν πρὸς τὴν Ἀγγλίαν. Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἐσκεπτόμεν πάντα ταῦτα, ἀλλ' ἡ γαλλικὴ ὑπερηφάνεια ὑπερίσχυε καὶ ἔπασχον τούτου ἕνεκα, παρατηρῶν τὸ κατώτερον ἡμῶν.

Ἐν τῇ Καλκούττα πληθυσμὸς 500,000 μέχρις 600,000 ψυχῶν, ἐμπόριον μέγα, περιουσιαὶ κολοσσιαῖαι, στρατὸς πολυάριθμος, στρατιωτικοὶ τε καὶ πολιτικοὶ ὑπάλληλοι γενναίως μισθοδοτούμενοι, διοικητῆς λαμβάνων μισθὸν 800,000 μέχρις 900,000 φράγκων, κατοικῶν περικαλλῆς ἀνάκτορον, ἄρχων διακοσίων ἢ τριακοσίων ἡγεμόνων καὶ βασιλεύων ἐπὶ ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων. Ἴδου τὰ τῆς Ἀγγλίας. Ἐν τῇ Σχανδερναγόρῃ τὸ πολὺ τριακοντακισχίλιοι κάτοικοι, ἐμπόριον ἴσον τῷ μηδενί, φρουρὰ 25 μέχρι 30 στρατιωτῶν τοῦ ναυτικοῦ, εἰς δικαστῆς, εἰς εἰσαγγελεὺς καὶ εἰς εἰρηνοδίκης, τὰ πάντα δὲ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν ἀξιοματικοῦ τινος τοῦ ναυτικοῦ, οὗτινος ὁ εὐτελής μισθὸς ἐκ δωδεκακισχιλίων φράγκων μόλις ἰσοδυναμεῖ πρὸς ὅσον λαμβάνει τις ἐκ τῶν δευτερευόντων ὑπαλλήλων τῆς Ἀγγλικῆς ἐταιρίας. Ἴδου τὰ τῆς Γαλλίας.

Ἐπειδὴ τὸ γαλλικὸν ναυτικὸν ἀποτελεῖται καὶ εἶναι συγκεκροτημένον ἐξ ἀνδρῶν ἀξιολόγων, οἱ πλείστοι τῶν διοικητῶν τῆς Σχανδερναγόρης ὑπῆρξαν ἄξιοι πάσης τιμῆς, γενναῖοι καὶ ἐπιτηδεύτατοι· ἀπέναντι ὅμως τῶν ἄγγλων ὑπαλλήλων ὡς ἐκ τῆς θέσεως αὐτῶν με-

δενίζονται. Πῶς εἶναι ἄρα γε δυνατὸν δι' εὐτελοῦς μισθοῦ δωδεκακισχιλίων φράγκων νὰ ὑποστηρίζηται καταλλήλως ἡ τιμὴ τῆς πατρίδος αὐτῶν ἐν χώρᾳ, ἐν ἣ τὰ πάντα κρίνονται ἐκ τοῦ ἐξωτερικῶς φαινομένου;

Πάντοτε θέλω ἐπαναλαμβάνει, καὶ οἱ πλείστοι θέλουσι συμφωνεῖ μετ' ἐμοῦ, ὅτι ἡ Γαλλία δὲν ἀμείβει ἀρκούντως τοὺς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ πράκτορας αὐτῆς· τὸ δὲ σύστημα τοῦτο βλάπτει τοσοῦτον μᾶλλον, ὅσον ἐν Γαλλίᾳ δὲν ὑπάρχουσι, ὅπως ἐν τῇ Ἀγγλίᾳ, ὑπάλληλοι πλούσιοι, δυνάμενοι δι' ἰδίῳν δαπανῶν νὰ διατηρῶσιν ἐν ὑψηλῇ περιωπῇ τὸν τίτλον, ἢν εἰσὶ περιβεβλημένοι. Ποσάκις ἤκουσα, περιουσίαν, τοὺς Γάλλους παραπονουμένους ἐπὶ τῷ ὅτι οἱ ἡμέτεροι πράκτορες, οἱ πρόξενοι κλπ. δὲν ἀντεπροσώπευον, δὲν προσεκάλουον ποτὲ τοὺς συμπατριώτας, παραχωροῦντες τοιοῦτοτρόπως κατὰ πάντα τὴν ἰσχὺν καὶ τὸ κράτος τοῖς ὑπαλλήλοις τῆς Ἀγγλίας! Ἀλλὰ τοῦτο εὐκόλως ἐξηγεῖται, ἂν ληθῆ ὑπ' ὄψιν, ὅτι ὅπου ὁ γάλλος πρόξενος δύναται νὰ δαπανήσῃ 40,000 φράγκων, ὁ συναδέλφος αὐτοῦ ἄγγλος δαπανᾷ τὸ τετραπλάσιον. Καὶ ἂν οἱ νομοθέται ἡμῶν ἀπεδήμουν συνεχέστερον, ὡς κατὰ γενικὸν κανόνα πράττουσι τοῦτο οἱ Ἀγγλοι, εἰμὶ βέβαιος ὅτι πάντες ἤθελον αἰσθανθῆ τὴν ταπείνωσιν, ἣν ἐγὼ πολλάκις ὑπέστην. Μετὰ δὲ τὴν ἐπάνοδον, πρῶτοι αὐτοὶ ἤθελον ἀπαιτήσαι, ἵνα οἱ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἡμέτεροι πράκτορες τεθῶσιν εἰς περιωπὴν ἀξιοπρεπεστέραν καὶ ἀνάλογον τῷ μεγαλείῳ τοῦ ἀντιπροσωπευομένου ἔθνους.

Ἄς μοι συγχωρηθῆ ἡ μικρὰ αὕτη παρέκβασις. Ἐπανέρχομαι νῦν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Βεγγαλίας, ἵνα πραγματευθῶ τὰ τοῦ ἐμπορίου.

Ἡ Γαλλία ἀποστέλλει εἰς τὴν Βεγγαλίαν οἴνου, ποτὰ διάφορα, μεταξωτὰ, ταινίας, ἀρμάματα, στολὰς γυναικείας, χειρόκτια, ὑποδήματα καὶ πλείστα ἄλλα πράγματα, γνωστὰ ἐν τῷ ἐμπορίῳ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Articles de Paris* (εἶδη τῶν Παρισίων). Σπουδαιότερα ὅμως εἰσὶ τὰ ἐκ Βεγγαλίας εἰς τὴν Γαλλίαν εἰσαγόμενα· τὰ ἡμέτερα λοιπὸν πλοῖα φέρουσιν εἰς Havre, εἰς Βορδίγαλα, εἰς Μασσαλίαν κατὰ πρῶτον μὲν ἰνδικὸν, ἀποτελοῦν τὸ μείζον μέρος ἐκάστου φορτίου· πᾶν κιβώτιον ἰνδικοῦ τιμᾶται ἀντὶ 1,600 μέχρι 2,400 φράγκων, ἀναλόγως τῆς ποιότητος καὶ τῆς μεταβαλλομένης τιμῆς τοῦ ἐμπορεύματος τούτου· ἔπειτα νίτρον, σάκχαρι, καφὲν, ἄρζον, ὄπιον, βαφὴν ἰνδοκίρκου, σάγουτον, βελλορριζάμυλον, μεταξωτὰ λεπτὰ ὑφάσματα, σινικὴν κρέπην, σασιμίρια, πτερὰ μαρμαροῦτου, ψιᾶθους, καὶ πληθὺν ἄλλων πραγμάτων, ὧν ἀνωφελὴς τυγχάνει ἡ ἀπαρίθμησις ἐνταῦθα.

Οἱ Ἀγγλοι ὡς ἐκ τε τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς ἀνατροφῆς, ὡς ἐκ τῶν οἰκογενειακῶν ἀδ-

τῶν παραδόσεων ῥέπουσι φύσει πρὸς τὸ ἐμπόριον. Τὸ γραφεῖον ἄρα ἄγγλου εἶναι εἰδὸς τι μικροῦ βασιλείου, ὅπερ οὗτος διατηρεῖ, ὅπως κληροδοτήσῃ τοῖς κληρονόμοις, οὕτινος ἐπομένως πολὺ φροντίζει μὴπως ἐξαντλήσῃ τοὺς πόρους. Τὸ αἰσθημα τοῦτο ἄριστα περιέγραψεν ὁ Δίκκενς ἐν τῷ ἐπαγωγῷ μυθιστορηματι *Δόμειν πατὴρ καὶ υἱός*. Ἀλλὰ ταῦτα δὲν παρατηροῦνται παρὰ τοῖς Γάλλοις· διότι ὁ Γάλλος δὲν τυγχάνει ἔμπορος ἐκ φύσεως. Ῥίπτεται εἰς τὸ στάδιον τοῦτο ἐξ ἀνάγκης, ἵνα ζήσῃ, ὡς λέγουσι, συνήθως δὲ πρὸς μόνον τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ παραιτηθῆ αὐτοῦ, εὐθὺς ὡς ἀποκτήσῃ περιουσίαν, δυναμένην νὰ παράσῃ αὐτῷ εὐζωίαν, ἀνάλογον τοῖς ὀρέξεσι καὶ τῇ περιωπῇ τῆς ἰδίας οἰκογενείας.

Οἱ ἐγκατεστημένοι λοιπὸν ἐν Βεγγαλίᾳ Γάλλοι εἰσὶν ὀλιγάριθμοι, κυρίως δὲ πωληταὶ ἰνδικοῦ, ἔμποροι, μεσίται, ἱατροὶ (δύο ἢ τρεῖς), καλλιτέχναι, κομμωταὶ καὶ ὑποδηματοποιοί. Ὀλίγοι ὅμως ἔχουσι περιουσίας μεγάλας. Διότι, τῇ ἀληθείᾳ, πῶς δύνανται νὰ συναγωνισθῶσι πρὸς τὰ κολοσσιαῖα κεφάλαια, πρὸς τὴν τόλμην καὶ τὴν δραστηριότητα τοῦ ἀγγλικοῦ ἐμπορίου, εἰς ὃ ἐπὶ πλέον οἱ νόμοι παρέχουσι πληθὺν πλεονεκτημάτων;

Ἄμφισβάλλω ἂν ὑπάρχῃ ἄλλη χώρα ἐκτὸς τῆς Καλκούττας, ὅπου ἡ χρωκοπία νὰ μὴ ἐμβάλλῃ εἰς φόβον καὶ νὰ θεωρῆται περιπέτεια τοῦ ἐμπορίου συνήθης, καὶ ἀδιάφορος μάλιστα. Σπεύδοντες πάντες νὰ ἐγκαταλείψωσι τὸ νοσῶδες κλίμα τῆς Καλκούττας, πάντες διώκουσι μετὰ καταπληκτικῆς ταχύτητος τὸ ἄρμα, ἐφ' οὗ βαίνοντες, προσπαθοῦσι νὰ καταφθάσωσι τὴν τύχην· καὶ τὸ ἄρμα τοῦτο συνήθως τοσοῦτον μᾶλλον ἀνατρέπεται, ὅσον τὸ ἐμπόριον τοῦ ἰνδικοῦ ὑπόκειται εἰς μεταβολὰς, καὶ ἐπομένως εἰς ὑπολογισμοὺς σφαλλομένους. Καὶ ἐνίοτε μὲν οἱ θανεῖσθαι οἱ ἀπηνεῖς παραπέμπουσι τὸν χρωκοπὸν ἐπὶ τινὰς μῆνας εἰς τὴν φυλακὴν τῶν ἀναξιοχρέων· ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ πάντα συμβιβάζονται φιλικῶς. Ἐπὶ μέρηματι λοιπὸν ὃ $\frac{1}{100}$ μέχρι 10 $\frac{1}{100}$ ἐπιτυγχάνεται συμβιβασμὸς, καὶ μετὰ πεντεκαίδεκα ἡμέρας συγκροτεῖται ἄλλος οἶκος ἐμπορικὸς, φερόμενος εἴτε εἰς μεγίστην ἐπιτυχίαν, εἴτε εἰς μεγίστην καταστροφήν. Ὁ περίφημος ἐμπορικὸς οἶκος τοῦ Πάρκερ, ὁ πρὸ τριακονταετίας χρωκοπήσας καὶ συμπαρασύρας πεντήκοντα ἢ ἐξήκοντα ἄλλους οἴκους, παρέστησε μετὰ τοῦ ἐνεργητικοῦ καὶ τοῦ παθητικοῦ διαφορὰν ἐξήκοντα ἕως ὀγδοήκοντα ἑκατομμυρίων! Ἐμπόρος ἄγγλος, ζῶν εἰσέτι, ὑποθέτω, ἀπολαμβάνων δὲ τιμῶν μεγίστων ἐν Καλκούττᾳ, τρίς ἐχρωκοπήσεν. Οἱ δὲ σύνδικοι, οἱ ἐναλλαθέντες νὰ ἐξετάσωσι τὰ βιβλία αὐτοῦ, ἐπέπληξάν πως αὐτὸν ἐπὶ ταῖς ὑπερόγκοις κατ' οἶκον μνηστικῆς δαπάναις, ἀνα-

βαινούσας εἰς χίλια ἢ χίλια καὶ ἑκατὸν βούπια, ἐνῶ δ' ἔμπορος ἐκεῖνος ἦν χῆρος, ἔχων μόνον ἓνα υἱόν, ὑπηρετοῦντα παρὰ τῷ βασιλικῷ στρατῷ. Εἰς *gentleman*, ἀπήντησε μετ' ἀγανακτήσεως, δὲν δύναται οὔτε πρέπει νὰ δαπανᾷ ὀλιγώτερα, τοῦτο δὲ διότι ὀφείλει νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν τιμὴν τοῦ ἀγγλικοῦ ἐμπορίου!—Ἡ δικαιολογία ἐπέβη ἀνεπίδεκτος ἀντιρρήσεως, καὶ τὸν ἐπό- μενον μῆνα ὁ ἄγγλος ἀνελάμβανε τὴν διεύθυν- σιν τῆς ἐμπορικῆς αὐτοῦ ἐπιχειρήσεως.

Οἱ πλείστοι τῶν Εὐρωπαίων ἐν τούτοις, ἅμα πλουτήσωσιν, ἀναχωροῦσι τῆς Βεγγαλίας· αἱ δὲ μέγιστα τῶν περιουσιῶν κατέχονται ὑπὸ ἰνδῶν ἐμπόρων (*baboo*s), καὶ πρὸ πάντων παρ' Ἀρ- μενίων, τῶν δικαιοτάτα ἐπονομασθέντων Ἰου- δαίων τῆς Ἀνατολῆς. Μοὶ ἔδειξαν μάλιστα τινὰ Ἀρμένιον, ὅστις, πτωχότατος ἄλλοτε ὢν, σήμε- ρον καρποῦται εἰσόδημα δέκα μέχρι δώδεκα ἑ- κατομμυρίων φράγκων.

Καὶ ἂν τις ἐξικρέσῃ τὴν πολυτελῆ καὶ μεγα- λοπρεπῆ τούτων ἐνδυμασίαν, οἱ πλείστοι τῶν πλουσιῶν *baboo*s· μικρὸν καὶ κατ' ὀλίγον πα- ραδέχονται καὶ υἰοθετοῦσι πολλὰς τῶν εὐρωπαϊ- κῶν συνηθειῶν. Εἰζέξουσι νὰ προσφέρωνται κάλ- λιστα ἐν γούμασιν ἐπισήμοις, πίνουσιν ἠδέως τὸν καμπανίτην, ποιοῦσι προπόσεις, φοροῦσι χειρόκτια καὶ φοιτῶσιν εἰς τὰ θέατρα, εἰς τοὺς χοροὺς καὶ εἰς τὰς συναυλίας. Ἡ διάθεσις δὲ αὐ- τῆ πρὸς τὴν τῶν εὐρωπαϊκῶν ἠθῶν ἀπομίμησιν ἐκτείνεται μέχρι καὶ τῶν ἀπωτάτων ἐπαρχιῶν, βραδέως ὅμως καὶ οὐχὶ τοσοῦτον ζωηρῶς. Νομί- ζω, ὅτι ὁ τύπος πολλὸ συμβάλλει εἰς τὴν τοιαύ- την τάσιν, καὶ τὰ ὄργανα αὐτοῦ ἀγγλικά, ἀρ- μενικά καὶ βεγγάλια διαχέουσιν ἀνεπισιθῆτως νέας ἰδέας ἐν μέσῳ τῶν ἰθαγενῶν ἀναγνω- στῶν. Ἐκτὸς ἐννέα ἢ δέκα ἀγγλικῶν ἐφημερί- δων, ἧτοι τῶν *Benkal Hurkaru*, *Englishman*, *Commercial Advertiser*, κλπ., δημοσιεύονται ἐν Καλκούττᾳ πολλὰ εἰδικὰ περιοδικὰ, πρὸς χρῆ- σιν τῶν ἰθαγενῶν, ἰνδιστὶ συντασσόμενα.

Ἡ ἰνδική, ἡ γραφομένη γλῶσσα τῶν Ἰνδῶν, εἶναι κρᾶμα τι σανσκριτικῆς, ἀραβικῆς καὶ περ- σικῆς. Ἐκαστον τῶν τριῶν τούτων στοιχείων μεταβάλλεται κατὰ τὴν ὁδὸν καὶ τὴν διεύθυν- σιν ἢ ἀκολουθεῖ τις ἵνα εἰσέλθῃ εἰς τὴν Βεγ- γαλίαν· ἡ περσικὴ π. χ. δεσπόζει ἐφ' ὅσον τις προχωρεῖ πρὸς τὸ Ἀφγανιστάν. Ἐπομένως ἡ ἰν- δικὴ γλῶσσα, ἐνῶ τυγχάνει πλουσιωτάτη καὶ δυσκόλως ἐκμυθάνεται, ἀπαιτεῖ καὶ νέαν σπου- δὴν κατὰ τὴν ἑκάστοτε ἐν Βεγγαλίᾳ ὁδοπορίαν. Ἡ ἐν χρήσει γλῶσσα παρὰ τοῖς τῶν περιχώρων τῆς Καλκούττας ἰθαγενῶν εἶναι ἡ βεγγαλική, εἶδος διαλέκτου παρεφθαρμένης, ἐχούσης τὴν αὐ- τὴν σχεῖον πρὸς τὴν ἰνδικήν, οἷαν ἡ χυδαία ἐ- παρχιακὴ τῶν μεσημβρινῶν (*patois*) πρὸς τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν.

*Ἐπείτα συνέχισα.

Ο ΒΡΑΪΤ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΟΒΑΕΝ

Κατὰ τὴν 13(25 Ἰουλίου ε. ε. ἀπεκαλύφθη ἐν Bradford τῆς Ἀγγλίας μαρμάρινος ἀνδρίας τοῦ περιωνύμου Ρικάρ- δου Κόβδεν, δώρημα Ἀμερικανοῦ ἐμποροῦ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἴσταντος ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ. Αἱ ἀρχαὶ τοῦ Bradford ἀνεθε- σαν εἰς τὸν ἐπιζῶντα ἀρχαῖον φίλον καὶ συναγωνιστὴν τοῦ Κόβδεν, τὸν Ἰωάννην Βραΐτ, τὴν ἐκφώνησιν τοῦ ἀρμοδίου εἰς τὴν περίστασιν λόγου. Ἐνώπιον πολυπληθοῦς καὶ ἐν- θουσιῶδους ἀκηγῆρας ὁ Βραΐτ ἀποκαλύψας τὸν ἀνδριάν- τα, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀτένεσε πρῶτον ἐπὶ τινὰς στιγμὰς ἐν- σιωπῆ καὶ μετὰ καταφανοῦς συγκινήσεως, ἐξεφώνησε λόγον, ἐν ᾧ ἀφελῶς καὶ ἀνευ ἐπιδείξεων ἀφηγήθη τὰ τοῦ θίου τοῦ ἐνδούξου φίλου του. Τοῦ λόγου τούτου παραθέτομεν ἐνταῦθα τὸ πλεῖστον ἐν μεταφράσει, ὅπως παράτρωμεν ταυτοχρόνως εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῆς Ἐστίας τὴν τε βιογραφίαν τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἀνδρός, πρὸς δὲ καὶ δαίτημα τῆς εὐγλωτ- τίας τοῦ ἐφαμίλλου φίλου καὶ συμπολίτου του.

Σ. τ. Δ.

Συνηθροίσθημεν ἐνταῦθα σήμερον ὅπως πα- ρασταθῶμεν εἰς τελετὴν, ἧτις καὶ πρὸς τοὺς πλείστους ἐξ ὑμῶν μεγάλην ἔχει βεβαίως ἐπι- στημότητα, καὶ ἐμὲ δὲ ἰδίως ἐνδιαφέρει. Συνήλ- θομεν ὅπως τιμήσωμεν τὴν μνήμην ἀνδρός, τὸν ὁποῖον ἀδιστακτικῶς δυνάμεθα νὰ χαρακτηρίσω- μεν ὡς ἓνα τῶν καλλιτέρων καὶ εὐγενεστέρων Ἀγγλων τῆς ἡμετέρας ἐποχῆς. Ποιητῆς τις, οὗ- τινος λησμονῶ τὸ ὄνομα, εἶπε: «Πρὸς τί ἐγεῖρο- μεν μνημεῖα εἰς ἐκείνους οἵτινες δὲν ἀποθνή- σκουσι ποτέ;» Τὸ κατ' ἐμὲ, ὁμολογῶ ὅτι δὲν ἤμην ποτὲ ἐκ τῶν προθυμοποιουμένων νὰ στή- σωσιν ἀνδριάντας ἢ μνημεῖα, διότι πιστεύω ὅτι ὀλίγιστοι ἐξέχουσι τοσοῦτον ὥστε νὰ ἦναι ἄξιοι αὐτῶν, ἐνῶ οἱ μάλλον ἄξιοι τούτων δὲν ἔχουσι τὴν ἀνάγκην των. Καὶ ὅμως ἐνταῦθα ἤδη ἔχομεν ἐνώπιον ἡμῶν ἐξωτερικόν τι οὕτως εἰπεῖν καὶ ὁρατὸν σημεῖον ὑπάρξεως, ἧτις ἐπέσυρε τὸν θαυ- μασμὸν τῶν ἀνθρώπων καὶ εἴλκυσε τὴν ἀγάπην των. Ἡ δὲ θέα ἀνδριάντος, ὁποῖος ὁ πρὸ ἡμῶν οὗτος, προκαλεῖ καὶ προάγει τὴν ἔρρυναν περὶ τῶν προσόντων τοῦ ἀνδρός εἰς τιμὴν τοῦ ὀ- ποίου ἀνηγέρθη, ὥστε παραδέχομαι ὅτι δύνα- ται ν' ἀποβῇ ὠφέλιμος καὶ διδακτικὴ πρὸς πολ- λοὺς τῶν μὴ γνωρισάντων τὸ ἐξοχον πρόσωπον τὸ ὁποῖον μᾶς παριστᾷ.

Εἰς τὴν σημερινὴν τελετὴν προσεκλήθη νὰ συμμεθεῖξω ἕνεκα βεβαίως τῆς πολυχρονίου στε- νῆς φιλίας καὶ τῶν ἐπίσης στενῶν σχέσεων, αἵ- τινες μὲ συνέδρον μετὰ τοῦ Κόβδεν, καὶ τὰς ὀ- ποίας οὐδὲν ποτὲ διέκοψε ἢ διετάραξεν ἐπὶ εἰ- κοσιπέντε ἔτη. Ἀλλ' ὅτε μοὶ ἐγένετο ἡ αἴτησις νὰ ἐκφωνήσω λόγον κατὰ τὴν τελετὴν ταύτην ἡσθάνθη, καὶ τὸ αἰσθάνθη εἰσεῖτι, ὅτι δύο δυ- σκολία μὲ ἀντιμετωπίζουσι. Πρῶτον, ὅτι δὲν μοὶ εἶναι δυνατὸν νὰ ὁμιλήσω πρὸς ὑμᾶς ἐπα- ξίως τῆς περιστάσεως, καὶ δεύτερον, ὅτι λέγων περὶ τοῦ φίλου μου ὅσα χρεωστῶ νὰ εἶπω, κιν- δυνεύω νὰ φανῶ ὡς ἐγκωμιάζων τρόπον τινὰ καὶ ἐμὲ αὐτὸν, καθὼ κατὰ τοσοῦτον μετ' ἐκείνου συ- νεργασθέντα. Ἀλλὰ τοῦτο τὸ παραλείπω, ἐλπί- ζων ὅτι θὰ μοὶ ἀποδώσῃτε δικαιοσύνην καὶ ἂν